

товариства, Москва, 2002) Київ: Київська Патріархія Української Православної Церкви Київського Патріархату. Українське Біблійне Товариство, 2017.С. 575–640.

Соколовський О. Л.

доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри філософії та політології
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ РЕЛІГІЄЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

Методика викладання релігієзнавчих дисциплін у вищій школі потребує ґрунтовного аналізу процесу переосмислення успадкованого змісту людського досвіду, усталених поглядів на філософію та релігію як світоглядних феноменів, яким іманентно властиве створення і транслявання цілісності картини світу. Така цілісність звершується за умов збереження кожного витвору та прагнення філософської думки. Секуляризація та еклектичність релігійної свідомості на тлі глобалізаційних процесів обумовлюють трансформацію сучасної релігійної парадигми. Це виражається, з одного боку, в необхідності набуття релігією адаптаційної спроможності до кризових явищ та в потребі особливої гнучкості в умовах нестабільності й адекватного сприйняття зовнішніх мінливостей соціокультурних, природних і технічних систем. З іншого боку, у своєму оновленні релігія прагне звернення до стійких орієнтирів, ідеалів і посилення впливу фундаменталізму як результату переконання необхідності певних традиційних релігійних і культурних підвалин [1, р. 153]. Ці зусилля спрямовані не лише на збереження культурної і релігійної ідентичності, а й полегшення виживання в неструктурованому єдиною доцільністю, неоднозначному, духовно і соціально нелінійному світі. Саме релігія покликана стати джерелом рівноваги й самовдосконалення вірян, покликана сконструювати і забезпечити їм стабільне світоглядне підґрунтя, що уможливиться завдяки утвердженню істинного вчення та збереженню ортодоксальних віросповідних засад загалом.

Необхідність визначення чіткої, узгодженої стратегії політичного, економічного, духовного-культурного розвитку й орієнтирів світових держав обумовила потребу ґрунтовної лематизації їх геополітичної самоідентифікації в контексті глобальних проблем сучасності. Актуалізація

геополітичних запитів викликана як переходом світової цивілізації до формування планетарного соціального організму, так і стрімким поступом суспільства. При цьому суспільство несе відповідальність не лише за збереження і відновлення життя його спільноти та реалізацію засад сталого розвитку соціальної організації життєдіяльності, а й за культивуванням духовних вимірів з врахуванням клерикалізації сучасного суспільно буття і політизації релігії. Зауважимо, що дефініція поняття духовного у філософсько-світоглядних вченнях традиційно репрезентується невід'ємним компонентом національної політики. Звідси можемо констатувати необхідність експлікації рівня взаємодій і взаємовпливів зовнішньої та внутрішньої політики держав, їх економічних і політичних систем з духовно-релігійними системами.

Вивчати релігію у закладах вищої освіти здобувачі можуть різними методами і способами. У комплексі релігієзнавчий дисциплін можна виокремити ті освітні компоненти предметом яких є релігія. Насамперед це філософія релігії, історія релігій та релігієзнавство. При цьому, низка релігієзнавчих дисциплін дають важливі результати для аналізу релігії як соціально-духовного явища. Насамперед це психологія релігії, яка вивчає психічні процеси, пов'язані з релігійним досвідом; соціологія релігії, яка вивчає зв'язок релігії з соціальними спільнотами, групами та індивідуумом; етнологія релігії, яка вивчає зв'язок релігії з розвитком народів; географія релігії, яка вивчає мапу поширення релігій та її зміни; лінгвістичне релігієзнавство, яке досліджує мову релігії. Зважаючи на максимальну реконструкцію еволюції дослідження біблійних текстів у християнській традиції, звернення до лінгвістичного релігієзнавства та використання герменевтичної методології є невід'ємною частиною навчального процесу для здобувачів вищої освіти. У цьому контексті ми погоджуємося з думкою І. Богачевської, яка зауважила, що «проблеми адекватного аналізу релігійних текстів загострюються в наш час, що будучи частиною загальної проблеми перебудови методологічних основ вивчення текстів культури, виводить дослідника в одну із найбільш дискусивних проблем сучасної філософії» [2, с. 216].

Однак, необхідність визначення чіткої, узгодженої стратегії політичного, економічного, духовного-культурного розвитку й орієнтирів світових держав обумовила потребу ґрунтовної лематизації їх геополітичної само ідентифікації в контексті глобальних проблем сучасності. Актуалізація геополітичних запитів викликана як переходом світової цивілізації до формування планетарного соціального організму, так і стрімким поступом суспільства. При цьому суспільство несе відповідальність не лише за збереження і відновлення життя його спільноти та реалізацію засад сталого розвитку соціальної організації життєдіяльності, а й за культивуванням духовних вимірів з врахуванням клерикалізації сучасного

суспільно буття і політизації релігії. Зауважимо, що дефініція поняття духовного у філософсько-світоглядних вченнях традиційно репрезентується невід'ємним компонентом національної політики. Звідси можемо констатувати необхідність експлікації рівня взаємодій і взаємовпливів зовнішньої та внутрішньої політики держав, їх економічних і політичних систем з духовно-релігійними системами.

Рівень демократизації суспільства безпосередньо корегує його політичне, економічне, соціокультурне життя, впливає на його духовний стан і духовність людини, підвалинами буттєвості якої є релігійна приналежність. Чим вищий рівень демократизації суспільства, тим конструктивніші державно-церковні відносини й толерантніші представники влади і релігії. За умов віднайдення механізмів утримання державою стабільності у релігійному середовищі й уникнення заполітизованої заангажованості та регіоналізації політики у державно-церковних відносинах, актуальним є аналіз співвідношення між ідеологією і релігією.

Наукові дослідження проблематики співвідношення ідеології та релігії спрямовані на розкриття сутності релігійної ідеології як детермінанти суспільства, визначення впливу ідеології як одного з елементів суспільної свідомості на релігію. Ідеологія та релігія виступають об'єктом уваги ряду гуманітарних наук, які у своєму контексті віддзеркалюють їх сутність, історичні процеси та функціональність у суспільстві. Аналізуючи особливості становлення, трансформації та суті ідеології, дослідники повзають зародження релігійної ідеології з виникненням об'єктивної необхідності у ній в період формування класового антагоністичного суспільства, коли релігія як соціальне явище проектувала амбівалентні інтенції. По-перше, релігія продовжувала бути вірою у трансцендентне, у Вище Начало, до якого людина причетна завдяки усвідомленню своєї богоподібності. По-друге, у релігії започатковувалася система ідей, орієнтована на преференції експлуатаційного устрою. Домінування у суспільстві релігійної ідеології призвело до обов'язкового набуття суспільно-політичними рухами релігійного забарвлення та до включення церков, релігійних організацій у політичні структури і передусім у державні [3, с. 169].

Співвідношення ідеології та релігії вчені характеризують такими опозиційними концептами, як поверховість – глибина, потоковість – вічність. Проте особливо виразна поляризація між ними спостерігалася у ставленні до людини. На рівні визначення цих понять, зважаючи на відсутність єдиної дефініції й розуміння релігії як феномена і наявність різних підходів в інтерпретації релігії як явища, релігія трактується як засіб самовизначення людини у світі.

На відміну від релігії ідеологія передусім спрямована на маси, як система ідей на захист інтересів соціальної групи, суспільства, при тому

окрема людина, її свобода, потреби розглядаються у контексті корисності для суспільства. Релігія апелює до особистісного, унеможливленого без власного духовного досвіду, сенс якого не у формальному виконанні релігійних настанов і приписів, а у відновленні людиною божественного образу своєї особистості оскільки відчуває своє буття як проблему [4, с. 444–445]. Таким чином, ідеологія і релігія формують своєрідний симбіоз, біфуркаційною точкою якого слугує функціональний підхід, який визначає дієвість, вплив і значення релігії для людини й спільноти. При засновуванні даного підходу акцентується увага на релігії як колективному явищі, яке інтегрує людей у визначену моральну спільність на основі колективної системи вірувань і практик.

ЛІТЕРАТУРА

1. Sokolovskyi O., Kobetiak A., Melnychuk M., Chaplinska O. Reconstruction of the Religious Paradigm in the Modern Globalized World. WISDOM. 2021. Vol. 18, № 2. P. 153–160.
2. Богачевська І. Християнська наративна традиція : методологія філософсько-релігієзнавчого дослідження: монографія. Київ : Світ Знань, 2005. 235 с.
3. Климов В. Свобода совісті, церква, релігійність в українському суспільстві періоду незалежності. Київ : Від-ня релігієзнавства Ін-ту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, 2009. 370 с.
4. Фромм Э. Пути из больного общества. Проблема человека в западной философии. Москва : Прогресс, 1988. С. 438–456.